

OSOBY ZE SPEKTRUM AUTYZMU W BIEGU ŻYCIA

redakcja naukowa
Anna Prokopiak

Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej
Lublin 2020

CZĘŚĆ DRUGA Wkraczając w świat

ROZDZIAŁ VI	
ANNA PROKOPIAK Diagnoza funkcji poznawczych u osób ze spektrum autyzmu – wybrane aspekty	111
ROZDZIAŁ VII	
EWA DOMAGAŁA-ZYŚK Projektowanie uniwersalne w inkluzyjnej edukacji uczniów ze spektrum autyzmu. Strategie i rekomendacje	139
ROZDZIAŁ VIII	
ZOFIA PALAK, PAULINA PLUTA Przyswajanie pisma przez uczniów ze spektrum autyzmu	159
ROZDZIAŁ IX	
BEATA SOKOŁOWSKA Obowiązki szkoły wobec ucznia ze spektrum autyzmu	183
ROZDZIAŁ X	
BEATA SOKOŁOWSKA Zajęcia rewalidacyjne w szkole – kilka propozycji	201

CZĘŚĆ TRZECIA W świecie relacji

ROZDZIAŁ XI	
IWONA POŁEĆ Doświadczenie autyzmu przez rodzeństwo osób z autyzmem	215
ROZDZIAŁ XII	
ANNA PROKOPIAK, KATARZYNA SIEDLECKA Rola wolontariatu rówieśniczego w okresie dojrzewania osób ze spektrum autyzmu	255
ROZDZIAŁ XIII	
DOROTA CHIMICZ Podatność wiktyimizacyjna osób z autyzmem	275
ROZDZIAŁ XIV	
DOROTA CHIMICZ Multiwiktyimizacja w doświadczeniu osób z autyzmem – charakterystyka zjawiska, jego formy i skutki	301

EWA DOMAGAŁA-ZYŚK

KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI JANA PAWŁA II

Projektowanie uniwersalne w inkluzyjnej edukacji uczniów ze spektrum autyzmu. Strategie i rekomendacje

Wprowadzenie

Wiedza o uwarunkowaniach i symptomatologii autystycznego spektrum zaburzeń (ASD) systematycznie poszerza się (por. Pisula, 2000; Olechnowicz, Wiktorowicz, 2012; Sekułowicz, Kaczmarek, 2014; Prokopiak, 2014), ciągle jednak pojawiają się kolejne wyzwania, wymagające poszukiwania nowych rozwiązań. W polskiej rzeczywistości szczególnie istotnym wyzwaniem ostatnich lat jest fakt coraz szerszego włączania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z autyzmem, w edukację inkluzyjną. Ze względu na zróżnicowane objawy tego zaburzenia nie jest możliwe opracowanie jednego modelu edukacji tej grupy uczniów, który byłby odpowiedni dla każdego z nich. Zazwyczaj oprócz uczniów z autyzmem w klasie przebywają także inne dzieci, które mają – przejściowo lub na trwałe – specjalne (specyficzne, dodatkowe) potrzeby edukacyjne, związane np. z chorobami, skomplikowaną sytuacją rodzinną czy trudnościami w uczeniu się. Nauczyciel pracujący z takim zespołem klasowym nie jest w stanie przygotować dla każdego z uczniów indywidualnej lekcji. Może jednak tak przygotować lekcje czy zajęcia, aby każdy z uczniów mógł z nich skorzystać w jak największym stopniu – i tego możemy nauczyć się z modelu projektowania uniwersalnego w edukacji (Universal Learning Design – ULD, Universal Design for Instruction – UDI). Jest to stosunkowo nowy model edukacji, wywodzący się z idei projektowania uniwersalnego w architekturze opracowanego przez Ronalda Lawrence’a Mace’a (por. Szalewicz, 2018) i coraz częściej obecny

w projektowaniu działań edukacyjnych (CAST 2014, 2018; Burgstahler, 2012; Wilczenski, 2014; Domagała-Zyśk, 2015, 2016, 2017a, 2017b, 2018, 2019; Żółkowska, 2016).

Celem rozdziału jest scharakteryzowanie modelu projektowania uniwersalnego w edukacji (PUE) oraz przedstawienie strategii i rekomendacji szerokiego zastosowania tego modelu w edukacji inkluzyjnej uczniów z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Warto zaznaczyć, że przedstawione tu strategie i rekomendacje projektowania uniwersalnego mogą wspierać proces edukacji nie tylko ucznia z zaburzeniami ze spektrum autyzmu, ale także każdego z uczniów.

Zasady projektowania uniwersalnego w uczeniu się

Edukacja inkluzyjna zakłada nie tyle włączanie uczniów z niepełnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w uczenie się i nauczanie w szkołach ogólnodostępnych, ile zapewnienie wszystkim uczniom wysokiej jakości edukacji (Domagała-Zyśk, 2018; *Rekomendacje...*, 2019). W realizacji postulatu edukacji inkluzyjnej znakomitą pomocą może być model projektowania uniwersalnego – czyli takiego projektowania usług i produktów edukacyjnych (np. programów nauczania, scenariuszy zajęć, kart pracy, ćwiczeń, zadań, tekstów), aby mogły być one wykorzystywane przez jak największą grupę osób bez potrzeby szczegółowych dostosowań. Projektowanie uniwersalne nie polega tylko na technicznym dostosowaniu materiałów dydaktycznych do potrzeb uczniów, ale też na zmianie sposobu myślenia dotyczącego tworzenia podstaw i programów nauczania, które nie powinny być tworzone z myślą o mitycznym „przeciętnym uczniu”¹, ale wszystkich uczniach – także tych wyjątkowo zdolnych lub doświadczających trudności w uczeniu się. Programy szkolne tworzone w koncepcji projektowania uniwersalnego charakteryzują się szerokim spektrum celów nauczania, zróżnicowaniem metod i strategii nauczania oraz bogactwem środków dydaktycznych i form pracy na lekcjach. Sprawia to, że uczniowie mogą wybrać najbardziej efektywny sposób nabywania wiedzy i kompetencji, który jednocześnie nie jest pozbawiony wyzwań.

¹ Zagadnienie błędu postrzegania edukacji przez pryzmat „przeciętnego ucznia” w oparciu o doświadczenia amerykańskiej Air Force dobrze wyjaśnia wykład T. Rose: *A myth of average*, TED talk. Online: <https://www.youtube.com/watch?v=4eBmyttcfU4>